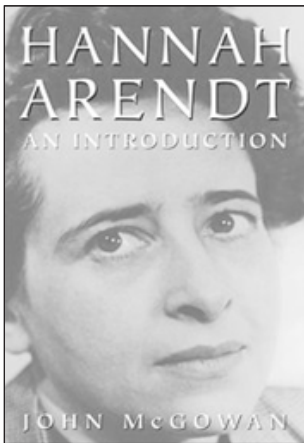

Book Review: Hannah Arendt : an introduction

กัมปนาท เบ็ญจนาวิ

McGowan, John. 1997

Hannah Arendt : an introduction

Minneapolis: The University of Minnesota Press, 216 pages.

หนังสือ Hannah Arendt : an introduction (1997) เป็นหนังสือที่เรียบเรียงและเขียนโดย Professor John McGowan ศาสตราจารย์ทางด้านวรรณกรรมเปรียบเทียบของมหาวิทยาลัยนอร์ทแคโรไลนา (The University of North Carolina) ผลงานชิ้นที่สำคัญ ๆ ของ McGowan มีทั้ง Representation and Revelation: Victorian Realism From Carlyle to Yeats (1986), Postmodernism and Its Critics (1991), และ Hannah Arendt and the Meaning of Politics (1997 – เขียนร่วมกับ Craig Calhoun) ส่วนผลงานของ McGowan อย่าง Hannah Arendt : an introduction ถือว่าเป็นผลงานชิ้นสำคัญที่ได้ถ่ายทอด

เรื่องราวเกี่ยวกับอิทธิพลทางความคิดและปรัชญาแนวคิดของ Hannah Arendt นักทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ (Political Theorist) ชาวเยอรมัน โดยหนังสือเล่มนี้เป็นฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 มีจำนวนหน้าทั้งสิ้น 216 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยมินเนโซต้า (The University of Minnesota Press) เนื้อหาภายในแบ่งออกเป็น 4 บทด้วยกัน ได้แก่ บทที่ 1 Origins: Arendt's Life and Coming to Terms with Totalitarianism, บทที่ 2 Politics as Identity-Disclosing Action, บทที่ 3 Understanding and Judging the Reality of Evil, และบทสุดท้าย Arendt Now

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ส่วนใหญ่กล่าวถึงอิทธิพลทางความคิดและทฤษฎีแนวคิดของ Hannah Arendt เกี่ยวกับการอธิบายและวิพากษ์ระบอบการเมืองแบบเผด็จการนิยม (Totalitarianism) โดยในส่วนแรกของหนังสือเล่มนี้กล่าวถึงชีวประวัติและประสบการณ์ของ Arendt ที่เธอมีชีวิตอยู่ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1906–1975 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดขึ้นของเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 โดยที่เมืองเกิดของ Arendt เองอย่างเมืองฮันโนเวอร์ (Hannover, Germany) ก็ยังเป็นพื้นที่หนึ่งที่อยู่ภายใต้การปกครองของพรรคนาซีเยอรมัน (Nazi) อันเป็นระบอบการเมืองแบบเผด็จการนิยมประเภทหนึ่ง ทำให้ Arendt ได้พบเห็นถึงพิษภัยและโทษของระบอบการเมืองแบบเผด็จการหรือการปกครองแบบนาซี และได้เดินทางออกนอกประเทศเยอรมันไปยังเมืองปารีสก่อนที่ย้ายไปยังเมืองนิวยอร์กเพื่อหลบหนีจากภัยสงครามและเพื่อเขียนผลงานวิพากษ์ระบอบการเมืองที่เกิดขึ้นในเยอรมัน ซึ่งปารีสนี่เองเป็นสถานที่ที่เธอได้พบกับบุคคลที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อเธออย่าง Walter Benjamin และ Heinrich Blücher (ทั้งสองเป็นนักเขียนและนักปรัชญาคนสำคัญ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2) นอกจากนี้ Arendt เองก็ยังได้ทำงานในองค์การระหว่างประเทศอย่าง “องค์การสันนิบาตชาติ” (The League of Nations) อีกด้วย

ส่วนเนื้อหาเกี่ยวกับความคิดและทฤษฎีแนวคิดของ Arendt สำหรับใช้ในการอธิบายและวิพากษ์ระบอบการเมืองแบบเผด็จการนิยม ซึ่งผู้เขียนหนังสือเล่มนี้พยายามในการอธิบายผ่านผลงานชิ้นสำคัญของ Arendt อย่าง The Origins of Totalitarianism : Through the Life of the Mind (1951) อันเป็นผลงาน

ที่ Arendt อธิบายเกี่ยวกับฐานรากสังคมแบบมวลชน (Mass Society) ที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดระบอบการเมืองแบบเผด็จการนิยมขึ้น เนื่องจากสังคมแบบมวลชน มักมีลักษณะของความพยายามในการขูดัดลักษณะ (Identity) บางอย่างภายในสังคม โดยกลุ่มคนส่วนใหญ่หรือกลุ่มคนผู้มีอิทธิพลในสังคม (ชนชั้นนำทางสังคม) อย่างเช่น ความคิดทางเชื้อชาติ, ความเป็นชาตินิยม, หรือสภาพความเป็นจักรวรรดินิยม เป็นต้น ทำให้สังคมเกิดลักษณะของอัตลักษณ์เดียวกัน และอัตลักษณ์เดียวกันก็จะค่อย ๆ นำไปสู่กระบวนการในการสร้างความคิดขัดแย้งและความหวาดกลัวของมวลชนที่มีต่อกลุ่มอัตลักษณ์อื่นที่แตกต่างออกไป ดังเช่นที่เกิดขึ้นกับกรณีของกลุ่มนาซีเยอรมันกับชาวยิวในช่วงระหว่างสงครามโลก ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่พรรคนาซีเยอรมันสามารถสร้าง อัตลักษณ์ของชนชาตินีเยอรมันและควบคุมความหวาดกลัวของชาวยุโรปที่มีต่อชาวยิวได้สำเร็จ จนทำให้ชาวยุโรปยินยอมรับในเป้าหมายและผลประโยชน์ของพรรคนาซีเยอรมัน และร่วมมือกับพรรคในการกระทำต่าง ๆ อันเปรียบเสมือน “หน้าที่” ของตนเอง ภายใต้ความเป็นกลุ่มองค์กรที่พรรคนาซีสร้างขึ้น

และนอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ยกผลงานของ Arendt อีกชิ้นหนึ่งที่สำคัญ อย่าง Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil (1963) โดยเป็นผลงานที่กล่าวถึงสภาพของบริบททางสังคมของเยอรมัน ที่ส่งเสริมให้มวลชนเกิดความเป็นเผด็จการนิยมขึ้น ซึ่งในการวิเคราะห์ของ Arendt พบว่าผู้คนในสังคมเยอรมันรวมถึงสังคมเผด็จการอื่น ๆ มักมีความเป็นปัจเจกบุคคล (individual) อยู่สูง อันเป็นลักษณะที่ทุกคนสามารถกระทำใด ๆ อันเป็นการแสวงหาผลประโยชน์และความปลอดภัยให้แก่ตนเอง แม้ว่าการกระทำนั้นจะมีลักษณะที่ผิดศีลธรรมก็ตาม อย่างเช่นที่ Arendt ได้ยกตัวอย่าง Adolf Eichmann เจ้าของฉายา “นักฆ่าแห่งนาซี” โดย Eichmann ถือเป็นมือสังหารรับจ้างระดับต้น ๆ ของพวกทหารนาซี ซึ่ง Eichmann สามารถทำการสังหารชาวยิวเป็นจำนวนมากเพียงเพื่อคำตอบแทนจากเหล่าทหารนาซี ซึ่งกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเช่นกันกับ Eichmann นี้ Arendt ได้เรียกพวกนี้ว่าเป็น “ปีศาจร้ายที่มีอยู่ทั่ว ๆ ไป” (Banality of Evil) ในสังคมแบบเผด็จการนิยม

ส่วนในบทสุดท้าย ผู้เขียนพยายามในการนำเสนอการนำแนวคิดของ Arendt มาใช้ในการอธิบายสภาพบริบทในปัจจุบัน ที่มีการขยายตัวของความหมายของ “ประชาธิปไตย” (Democracy) แบบตะวันตกไปยังมิติต่าง ๆ ซึ่งทำให้สังคมในพื้นที่ต่าง ๆ เกิดการขยายตัวของกลุ่มภาคประชาสังคม (Civil Society), การเคลื่อนไหวทางสังคมโดยกลุ่มนักเรียน-นักศึกษา (Student Movement), และกลุ่มสตรีนิยมในยุคปัจจุบัน (Contemporary Feminism) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่มีระบอบการเมืองแบบเผด็จการที่ถูกกระแสของความเป็นประชาธิปไตยของพวกประเทศตะวันตกที่ยกตนเป็นพวกอารยธรรม (Civilization) เข้าแทรกซึมได้ จนทำให้ประชาชนเกิดสำนึกขึ้นจากการที่สภาพสังคมที่ปรากฏการกระจายของผลประโยชน์จากรัฐสู่ประชาชนที่ไม่ทั่วถึง (เกิดทั้งวิกฤติและภาวะความเลี่ยนอันเนื่องจากรัฐพยายามปกปิด) และสภาพสังคมก็มีลักษณะของความเป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้นกว่าที่เคยเป็นในสังคมแบบสังคมนิยม (Socialism) หรือชุมชนนิยม (Communitarian) ในอดีต จนสุดท้ายประชาชนในสังคมก็จะรวมกันเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวสังคมแนวใหม่ (New Social Movement) เพื่อลุกขึ้นมาต่อต้านรัฐของตนเอง หรือที่ Arendt มองว่าเป็นลักษณะของการทำลายล้างด้วยตนเอง (Self-Destruction)

ซึ่งความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” ของ Arendt มีความเห็นว่ามีลักษณะที่ไม่ใช่การเมือง (Political) หรือการกระทำทางการเมือง (การเลือกตั้งหรือการมีรัฐบาล เป็นต้น) เหมือนการนิยามความหมายของนักรัฐศาสตร์คนอื่น ๆ แต่ Arendt มองประชาธิปไตย คือ ลักษณะของความเป็นประสบการณ์ของการเมืองมากกว่า อันเกิดขึ้นจากการจัดสรรทรัพยากรและการขยายสิทธิโดยสภาพสังคมทางการเมืองที่ Arendt มองว่าดีที่สุดก็คือ สภาพสังคมทางการเมืองที่รัฐพยายามทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่ตนเองเป็นอยู่ มีการเปิดพื้นที่สาธารณะ (Public Spaces) เน้นการกระทำร่วมกันในสังคม (Collective Action หรือ Citizen Action) และมีการยอมรับให้เกิดวัฒนธรรมแบบยอมรับการถกเถียง (Discussion) ภายในสังคม อันจะนำไปสู่ทางออกของปัญหาหรือสภาพสังคมที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะของประสบการณ์ของผู้คนในสังคมแบบประชาธิปไตยตามความหมายของ Arendt นั่นเอง